

بررسی رابطه خودآگاهی با خلاقیت و تفکر نقادانه در دانش‌آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهر پیشوا

فریبا حسینا^۱، اسماعیل سعدی پور^۲

چکیده

هدف: هدف این پژوهش، بررسی رابطه خودآگاهی با خلاقیت و تفکر نقادانه در دانش‌آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهر پیشوا بود.

روش: پژوهش از نظر هدف، کاربردی و از لحاظ نوع پژوهش و شیوه اجرا توصیفی-پیمایشی، از نوع همبستگی بود. جامعه آماری شامل ۳۹۱ دانش‌آموز دختر پایه ششم ابتدایی شهر پیشوا بود که با روش تصادفی خوشه‌ای ۱۹۳ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند و پرسشنامه‌های خودآگاهی کوپر (۱۹۹۷)، خلاقیت عابدی (۱۳۷۲) و سنجش تفکر نقادانه کالیفرنیا (۱۹۹۲)، در اختیار دانش‌آموزان قرار گرفت و بعد از جمع‌آوری پرسشنامه‌ها، داده‌ها با روش همبستگی و با استفاده از نرم‌افزار SPSS تحلیل شد.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که بین خودآگاهی با خلاقیت و تفکر نقادانه در دانش‌آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهر پیشوا، ارتباط مثبت معناداری وجود دارد و همچنین بین خلاقیت و تفکر نقادانه نیز رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

نتیجه‌گیری: در مورد نتایج این پژوهش می‌توان گفت که سطح بالای خودآگاهی با سطوح بالای خلاقیت و تفکر نقادانه رابطه مستقیم دارد.

کلیدواژه‌ها: خودآگاهی، خلاقیت، تفکر نقادانه، دانش‌آموزان.

۱. فارغ‌التحصیل کارشناسی ارشد روانشناسی تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران fhosina@gmail.com

۲. استاد دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران ebiabangard@yahoo.com

پیشگفتار

دوره ابتدایی دوره مهمی برای شکل‌گیری بسیاری از مهارت‌های فکری و رفتاری از جمله مهارت‌های زندگی در دانش‌آموزان است. مهارت‌های زندگی می‌تواند به عنوان راهکاری موثر جهت افزایش سلامت افراد و جامعه به کار رود (لرني، ۱۴۰۰). مهارت‌های زندگی شامل مجموعه‌ای از توانایی‌هایی است که زمینه سازگاری و رفتار مفید و مثبت را فراهم می‌آورند. (کاس^۱، ۲۰۱۹). یکی از این مهارت‌های زندگی، خودآگاهی است (سازمان بهداشت جهانی^۲، ۲۰۱۶).

از زمان‌های قدیم، خودآگاهی^۳ مورد توجه متفکران بوده است، زیرا اگر انسان نسبت به خودش شناخت بهتری داشته باشد، انتخاب‌های بهتری در تصمیم‌گیری‌های مهم و سرنوشت‌ساز زندگی، خواهد داشت (رادفر، ۱۳۸۷). اگر افراد از توانمندی‌های خود، آگاه نباشند و ظرفیت‌های وجودی خود را نشناسند، نمی‌توانند استعدادها و ارزش‌های خود را شکوفا کنند (میهن دوست، ۱۳۹۷). یکی از پیامدهای منفی ضعف در خودآگاهی، آسیب‌پذیری اجتماعی، روانی و تحصیلی در افراد است (بلاکیمور و آگلیاس^۴، ۲۰۱۸). خودآگاهی مفهوم گسترده‌ای در روانشناسی است و هسته اصلی خودهشیاری فرد است. خودآگاهی تأثیر قابل توجهی بر سهولت ادراک شده، نگرش‌ها و کنترل رفتاری ادراک شده دارد (یاؤ وانگ^۵ و همکاران، ۲۰۲۲).

طبق نظر دانشمندان خودآگاهی نوعی توانایی درک نقاط قوت و ضعف و علائق و انگیزه‌هایمان است که از دوران خردسالی شروع می‌شود و روابط بین‌فردی بر آن تأثیر می‌گذارد (روثمن^۶ و همکاران ۲۰۰۷). کوت^۷ (۲۰۱۷)، خودآگاهی را به این شکل تعریف

1 . Kase
2 . World Health Organization
3 . self awareness
4 . Blakemore, & Agllias
5 . Yao, Y., Wang, P et al.
6. Rothman
7. Cote

کرده که افراد تا چه حد خود را می‌شناسند. در تعریف دیگری، گفته شده که خودآگاهی فرایندی است که در آن فرد به ارزیابی خودش می‌پردازد (شرما و تواری، ۲۰۱۶). خودآگاهی دارای دو سطح عمومی و خصوصی است. افرادی که خودآگاهی عمومی دارند از دیدگاه دیگران در مورد خودشان آگاه هستند و همچنین خودآگاهی خصوصی نیز منجر می‌شود که فرد از احساسات درونی خود آگاه بوده و به خوبی بتواند آنها را تحلیل کند (مجیدی، ۱۴۰۰). دانشمندان برخی سطوح خودآگاهی را برای زندگی موفق در گروه‌های اجتماعی مفید و حتی لازم می‌دانند (باند و دیاموند، ۲۰۱۹).

یکی دیگر از مهارت‌های زندگی، خلاقیت است (سازمان بهداشت جهانی، ۲۰۱۶) نظام آموزش و پرورش باید به نحوی به پرورش دانش‌آموزان پردازد تا هنگام مواجهه با مسائل درسی، تفکر خلاق داشته باشند و با دستیابی به بینش‌های جدید، راه‌های جدید و یکپارچه فهمیدن و ادراک، به حل مسائل پردازند و همچنین در موضوعات غیر درسی نیز به حل مسئله پردازند (سلیمانی پور، ۱۴۰۰). خلاقیت افراد از عوامل مهم رشد و پیشرفت جامعه در تمام زمینه‌هاست (امرای، قدم پور و همکاران، ۱۳۹۸). خلاقیت یکی از مهارت‌های ضروری قرن ۲۱ است که باید در دانش‌آموزان توسعه پیدا کند، زیرا ما در دوره‌ای زندگی می‌کنیم که همه چیز در حال تغییر و غیر قابل پیش‌بینی شدن است (اکلدیز و کلیک، ۲۰۲۰). خلاقیت به عنوان توانایی فرد برای تولید تفکرات بینش‌ها اعمال جدید و اثربخشی است که کاربرد اقتصادی اجتماعی و علمی بالایی داشته باشد (سجادی، شاه مرادی و سلیمی، ۱۳۹۹). مفهوم خلاقیت دارای پنج ویژگی تخیلی بودن، داشتن روش، تعقیب هدفمندانه، ابتکاری بودن و ارزشمند بودن است (والیا، ۲۰۱۹). خلاقیت در جامعه مدرن به طور فزاینده‌ای اهمیت پیدا کرده است. از آنجایی که دانش‌آموزان و دانشجویان محرک‌های کلیدی توسعه اجتماعی هستند، دانشگاه‌ها و مدارس سراسر جهان رسالت پرورش افراد خلاق و

- 1 . Sharma, E. & Tewari, R
- 2 . Bond, A. B., & Diamond, J
- 3 . Walia

تولید خلاقیت را بر عهده گرفته‌اند (نعمتی یار عزیز، ۱۴۰۰). در دوره‌ای که تغییرات بسیار گسترده‌ای در همه جوانب زندگی بشر به دلیل رشد و توسعه فناوری اتفاق می‌افتد، خلاقیت مورد توجه همه نظام‌های آموزشی و برنامه‌های درسی است (شفیع زاده و خوش اخلاق، ۱۳۹۹). خلاقیت می‌تواند میزان موفقیت و دستاوردهای آموزشی و یادگیری دانش‌آموزان را تحت تأثیر قرار دهد (هتزون^۱ و همکاران، ۲۰۱۹). به همین دلیل علاقه به خلاقیت در حوزه آموزش و پرورش رشد بسیار زیادی داشته است (هوانگ^۲ و همکاران، ۲۰۱۹). کودکان امروزه با مشکلات پیچیده‌تر و متنوع‌تری مواجه هستند و به همین دلیل، برای حل مشکلات خود به حل مسئله سطح بالاتر و تفکر خلاق بیشتری نیاز دارند (جایکیم^۳، ۲۰۱۶). خلاقیت برای اینکه کودکان بتوانند به کنش‌های کامل انسانی دست یابند، امری ضروری است. به همین دلیل سال‌هاست که رشد خلاقیت کودکان از سال‌های اولیه کودکی در برنامه‌های آموزشی قرار گرفته است (چینگ^۴، ۲۰۱۶).

خلاقیت سازه‌ای چندوجهی شامل توانمندی‌های شناختی، شخصیتی، انگیزشی، علمی، محیطی، سبک شناختی و ارزشیابی است که تعامل بین آنها برای عملکرد خلاقانه در حوزه‌های گوناگون پیچیده است (جاک^۵، ۲۰۱۹). عناصر خلاقیت شامل رفتار خلاقانه، انگیزه، بینش، تخیل، و محصولات خلاقانه است. خلاقیت لازمه پرورش حل مسئله در کودکان است (لام^۶، ۲۰۰۵). برطبق نظریه سرمایه گذاری برای خلاقیت، شش منبع برای خلاقیت وجود دارد: هوش، دانش، سبک تفکر، شخصیت، انگیزه و محیط. پنج منبع اول مبتنی بر فرد هستند و آخری مبتنی بر بافت و محیط (ژانگ و استرنبرگ^۷، ۲۰۱۱). سازمان بهداشت جهانی به نقش حیاتی تفکر نقادانه در ساخت یک زندگی سالم اعتقاد دارد و اعلام

1 . Hetzroni
2 . Huang
3 . Jaikim
4 . Cheung
5 . Jauk
6 . Lam
7 . Zhang & strenberg

میکند که تفکر نقادانه و خلاقیت جزء پنج مهارت اساسی زندگی هستند (سوستیانی^۵، ۲۰۲۰). دیگر مهارت زندگی مورد بحث در این پژوهش، تفکر نقادانه است. تفکر نقادانه بر تجزیه و تحلیل، سازماندهی، شفاف سازی، توسعه، اولویت بندی یا مرتب سازی ایده ها تمرکز دارد (تریفینر و ایساکسن^۱، ۲۰۱۳). بررسی اهداف آموزشی کشورهای رشد یافته نشان می دهد که شکل دهی و ایجاد بسترهای مناسب برای تحقق تفکر نقادانه از اهمیت ویژه ای برخوردار است (طالبی، ۱۴۰۰). (توسانکو گلا^۲، ۲۰۱۸) تفکر نقادانه در حل مسئله و تصمیم گیری به دانش آموز کمک می کند و در رابطه با مسئله های مربوط به شناخت و هوش نیز نقش زیادی دارد. تفکر نقادانه تفکری سیستماتیک، هدفمند مستدل منطقی و نتیجه ای است که در آن فرد یافته ها و پدیده ها را بر اساس اصول و روش های علمی، جست و جو، موشکافی و بحث می کند و در نهایت بر اساس آن قضاوت می کند (کهلک و او^۳، ۲۰۱۸). زکی^۳ (۲۰۱۵) تفکر نقادانه را نوعی بررسی و ارزیابی تفکر و تجزیه و تحلیل تفکر، تعریف می کند. به نظر هالپرن^۴ (۲۰۰۹) تفکر نقادانه همه ابعاد زندگی انسان و روابط بین فردی و ... را در نظر می گیرد (به نقل از کوین^۵، ۲۰۰۰). با توجه به توضیحات فوق در می یابیم که تفکر نقادانه نقش بسیار مهمی در زندگی دارد و باید نگاه ویژه ای به این مهارت و مهارت های خودآگاهی و خلاقیت داشت.

تا کنون پژوهش هایی در حوزه های خودآگاهی، خلاقیت و تفکر نقادانه انجام شده است. در همین راستا به نتایج برخی از تحقیقات به شرح زیر اشاره می شود. موسوی (۱۳۹۹)، به بررسی اثربخشی آموزش خودآگاهی بر کاهش فشار روانی دانشجویان، دلبری، فلاح و صفاریان همدانی (۱۳۹۹) به بررسی تأثیر هوش اخلاقی بر خودآگاهی دانش آموزان، آقایی و بحرینی (۱۳۹۸) به بررسی و مقایسه تنظیم هیجانی و خودآگاهی در نوجوانان عادی و بزهاکار،

- 1 . Treffinger & Isakse
- 2 . Kahlke R, Eva
- 3 . Zeki
- 4 . Halpern
- 5 . Quinn

اعظمی (۱۳۹۴)، در مطالعه‌ای با هدف بررسی مؤلفه‌های هوش هیجانی و رابطه آن با مهارت‌های تفکر نقادانه، شریعتمداری، محمدزاده قلعه جوقی و خسروی (۱۳۹۴)، در پژوهشی به بررسی رابطه بین هوش هیجانی و خلاقیت کارکنان اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران، هوشنگ و فرهادی (۱۳۹۴)، در پژوهشی به بررسی رابطه بین هوش هیجانی و حمایت از خلاقیت با رفتار شهروندی سازمانی، قنبری و اردلان محمدی (۱۳۹۳)، در پژوهشی به بررسی رابطه هوش هیجانی و خلاقیت با اثربخشی سازمانی، قنبری زرنندی، غفاری مجلج و هاشمی رزینی (۱۳۸۸) در پژوهشی به بررسی رابطه بین متغیرهای هوش هیجانی و باورهای معرفت شناختی با خلاقیت در دانش‌آموزان پور فرج (۱۳۸۷)، در پژوهشی به رابطه بین خلاقیت، هوش هیجانی و خودکارآمدی پرداختند. در خارج از کشور هم پژوهش‌هایی در رابطه با متغیرهای اصلی پژوهش انجام شده است. کریچ و هنک^۱ و همکاران^۲ (۲۰۲۲) به نقش خودآگاهی و جهت‌گیری حل مسئله پرداختند. لی و پاستور^۲ (۲۰۲۲)، در فراتحلیلی به بررسی تأثیر مداخله یادگیری مبتنی بر حل مسئله بر تفکر نقادانه پرداختند. لی (۲۰۲۲) به مطالعه خلاقیت و مهارت‌های تفکر انتقادی در دانشگاه و درآمد آینده دانشجویان پرداخت. بلدامدینا^۳ (۲۰۲۲) به ارتقاء خلاقیت و تفکر نقادانه از طریق داستان‌گویی دیجیتال پرداخت. در پژوهشی که توسط والفردت و کاستلر^۴ (۲۰۰۲) انجام شد، ارتباط بین هوش هیجانی با ویژگی‌های خصیصه خلاق و تکالیف عملکرد خلاق بررسی شد و نتایج نشان داد، تمام ابعاد هوش هیجانی که یکی از آن‌ها خودآگاهی است، ارتباط مثبت و معناداری با تکالیف عملکرد خلاق دارد.

1 . Kreibich, A., Hennecke, et al

2 . Liu, Y., & Pásztor

3 . Belda-Medina

4 . Wolfradt, U. Felf, J. & Kostler

باتاستینی^۱ (۲۰۱۲) در پژوهش خود با بررسی رابطه بین هوش هیجانی و خلاقیت و اثربخشی در مدارس، میان هوش هیجانی که یکی از ابعاد آن خودآگاهی است و خلاقیت در مدارس ارتباط قوی به دست آورد.

پژوهش تی سوان چین^۲ و همکاران (۲۰۱۲) نیز ارتباط بین مؤلفه‌های هوش هیجانی از جمله خود آگاهی را با خلاقیت تأیید کرد. در پژوهش جو و سو^۳ (۲۰۱۶) در چین نیز، به بررسی رابطه خودآگاهی و موفقیت شغلی نشان داده شد.

مرور ادبیات نظری بیانگر آن است که تا کنون پژوهشی که ارتباط بین متغیر خودآگاهی با خلاقیت و تفکر نقادانه را به طور همزمان و در قالب نوع همبستگی در بین دانش آموزان مقطع ابتدایی نشان دهد، وجود ندارد و به همین منظور، پژوهش حاضر درصدد است که به بررسی رابطه بین خودآگاهی با خلاقیت و تفکر نقادانه در دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهرستان پیشوا با آزمون فرضیه‌های زیر بپردازد.

- بین خودآگاهی با خلاقیت دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهر پیشوا رابطه معناداری وجود دارد.

- بین خودآگاهی با تفکر نقادانه دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهر پیشوا رابطه معناداری وجود دارد.

- بین خلاقیت با تفکر نقادانه دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهر پیشوا رابطه معناداری وجود دارد.

1 . Batastini
2 . Tee Suan Chin
3 . Gu, & Su

روش پژوهش

این پژوهش در پی تبیین رابطه خودآگاهی با خلاقیت است و لذا روش پژوهش در این پژوهش، توصیفی و از نوع همبستگی بوده است. جامعه آماری، همه دانش آموزان دختر شهرستان پیشوا بود که در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ در پایه ششم ابتدایی در این شهرستان تحصیل می کردند که شامل ۳۹۱ نفر بود و حجم نمونه بر اساس جدول کرجسی و مورگان^۱ (۱۹۷۹)، ۱۹۳ نفر برآورد شد (به نقل از مومنی و فعال قیومی، ۱۳۸۹). روش نمونه گیری در این پژوهش، تصادفی خوشه ای بود. به دلیل همه گیری ویروس کرونا در زمان انجام این پژوهش و فعالیت مدارس به صورت مجازی، پرسشنامه ها به صورت مجازی در اختیار دانش آموزان قرار گرفت و آنها آن را تکمیل کردند.

ابزار پژوهش

پرسشنامه خودآگاهی: این پرسشنامه جهت میزان سنجش خودآگاهی انسان ها توسط کوپر^۲ (۱۹۹۷)، ترجمه و تألیف عزیزی، (۱۳۷۷) تهیه شده است که شامل ۲۵ سؤال است و این سؤالات چندگزینه ای هستند و میزان خودآگاهی افراد را می سنجند. نمره بیشتر به معنی سطح خودآگاهی بیشتر و نمره کمتر به معنای سطح خودآگاهی کمتر است. پایایی پرسشنامه ی خودآگاهی با استفاده از روش بازآزمایی بر روی ۵۲ نفر از دانش آموزان شهرستان تویسرکان محاسبه شد، بعد از اجرای مرحله اول، مرحله دوم دو هفته بعد مجدداً با همان سؤالات خودآگاهی روی دانش آموزان مورد نظر اجرا شد و ضریب پایایی پرسشنامه در این پژوهش با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون ۷۴٪ و با روش آلفای کرانباخ ۸۴٪ برآورد شد (بختیاری، ۱۳۸۹). ضریب پایایی پرسشنامه در این پژوهش با روش آلفای کرانباخ ۰/۷۵۸ برآورد شد.

1 . Krejcie and Morgan
2 . cooper

پرسشنامه خلاقیت: در این پژوهش از پرسشنامه خلاقیت دکتر عابدی (۱۳۷۲) استفاده شد که ۶۰ سؤال دارد که نمره گذاری آن به صورت مقیاس لیکرت سه نمره‌ای (کم = ۱، متوسط = ۲، بالا = ۳) است. هر ماده سه گزینه دارد. در آخر یک نمره کل برای خلاقیت آزمودنی به دست می‌آید. هر چه فرد در این پرسشنامه نمره بالاتری بگیرد به این معنی است که فرد خلاقیت بیشتری دارد. به پژوه (۱۳۸۸)، میزان پایایی این پرسشنامه را با استفاده از روش آلفای کرونباخ و تصنیف، به ترتیب ضریب‌های ۰/۸۲ و ۰/۸۳ به دست آورد. در این پژوهش ضریب آلفای کرونباخ در یک نمونه سی نفری ۰/۹۱۷ برآورد شد. در پژوهش رمضانپور، ضریب آلفای کرونباخ این پرسشنامه ۰/۸۵ به دست آمد (رمضانپور، ۱۴۰۱).

پرسشنامه تفکر نقادانه: سیاهه نگرش تفکر نقادانه کالیفرنیا (CCTDI): فرم اصلی این پرسش نامه توسط فاشیون در سال ۱۹۹۲ ساخته شد و این نسخه فارسی ۲۶ گویه‌ای گرایش به تفکر نقادانه است که هشت عامل دارد. روایی صوری این پرسشنامه مورد تأیید اساتید علوم تربیتی دانشگاه تبریز قرار گرفت (بدری، ۱۳۸۶). پایایی این پرسشنامه نیز بر روی ۵۰ نفر از دانشجویان رشته علوم تربیتی دانشگاه تبریز ۰/۷۰ برآورد شد (بدری و فتحی آذر، ۱۳۸۶). روایی محتوایی این آزمون طبق نظر ۴۶ فرد متخصص در مورد نگرش تفکر انتقادی مورد تأیید قرار گرفته است (رید، ۱۹۹۸). در این پژوهش نیز ضریب پایایی برابر با ۰/۷۹۳ بود که مطلوب بود. انجمن فیلسوفان آمریکا، روایی محتوایی این پرسشنامه را بررسی و نتایج آن را رضایت بخش اعلام کردند. روایی و پایایی پرسشنامه در مطالعه کارتر و همکاران^۲ (۲۰۱۸)، تأیید شده است. در پژوهش امیدی و همکاران نیز ضریب اعتماد با روش آلفا کرونباخ برای پرسشنامه تفکر نقادانه ۰/۷۹ گزارش شد (امیدی و همکاران، ۱۳۹۸).

1 . Reed

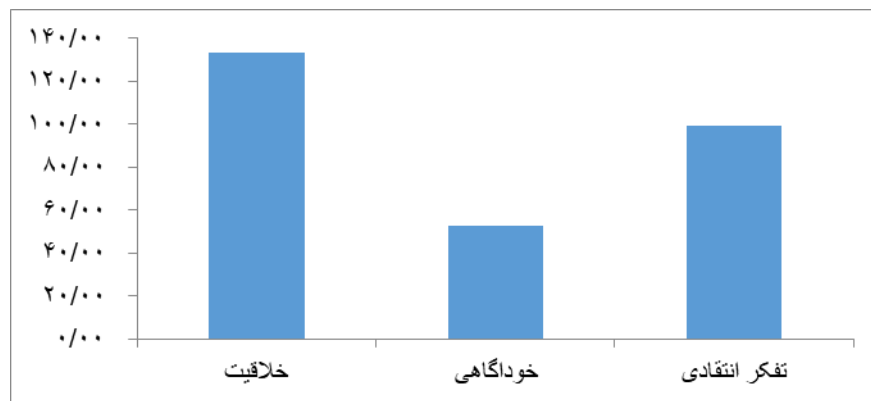
2 . Carter & et al

یافته‌های پژوهش

جدول ۱. جدول فراوانی و درصد فراوانی اعضای نمونه بر اساس خلاقیت

متغیرها	فراوانی	درصد	درصد تجمعی
خلاقیت پایین	۴	۲/۱	۲/۱
خلاقیت متوسط	۱۲۵	۶۴/۸	۶۶/۸
خلاقیت بالا	۶۴	۳۳/۲	۱۰۰
کل	۱۹۳	۱۰۰	

در توزیع فراوانی مصاحبه‌شوندگان بر اساس خلاقیت، ۲/۱ درصد خلاقیت پایین، ۶۴/۸ درصد خلاقیت متوسط و ۳۳/۲ درصد خلاقیت بالا است.

نمودار ۱. نمودار میله‌ای میانگین متغیرها

جدول ۲. جدول نتیجه تجزیه و تحلیل توصیفی متغیرها

متغیرها	حجم نمونه	میانگین \pm انحراف معیار
خلاقیت	۱۹۳	۱۳۳/۱۶ \pm ۱۶/۷۱
خودآگاهی	۱۹۳	۵۲/۶۶ \pm ۹/۰۶
تفکر نقادانه	۱۹۳	۹۹/۳۵ \pm ۱۳/۲۲

فرضیه ۱: بین خودآگاهی و خلاقیت رابطه وجود دارد.

جدول ۳. بررسی معناداری فرضیه ۱

میزان همبستگی	حجم نمونه	معناداری	نتیجه
۰/۴۷۲	۱۹۳	۰/۰۰۱	معنادار

با توجه به جدول ۳، سطح معناداری به دست آمده برای ضریب همبستگی پیرسون کمتر از ۰/۰۵ بوده لذا وجود رابطه معنادار تأیید می شود. یعنی بین متغیرهای خودآگاهی و خلاقیت با ضریب همبستگی ۰/۴۷۲ رابطه معناداری وجود دارد.

با توجه به مثبت بودن ضریب همبستگی می توان گفت ارتباط مستقیم است. یعنی با افزایش خودآگاهی، خلاقیت نیز افزایش می یابد.
فرضیه ۲: بین متغیرهای خودآگاهی و تفکر نقادانه رابطه وجود دارد.

جدول ۴. بررسی معناداری فرضیه ۲

میزان همبستگی	حجم نمونه	معناداری	نتیجه
۰/۵۵۵	۱۹۳	۰/۰۰۱	معنادار

با توجه به جدول ۴-۴، سطح معناداری به دست آمده برای ضریب همبستگی پیرسون کمتر از ۰/۰۵ بوده لذا وجود رابطه معنادار تأیید می شود. یعنی بین متغیرهای خودآگاهی و تفکر نقادانه با ضریب همبستگی ۰/۵۵۵ رابطه معناداری وجود دارد. با توجه به مثبت بودن ضریب همبستگی می توان گفت ارتباط مستقیم است، یعنی با افزایش خودآگاهی، تفکر نقادانه نیز افزایش می یابد.

فرضیه ۳: بین متغیر خلاقیت با تفکر نقادانه رابطه وجود دارد.

جدول ۵. بررسی معناداری فرضیه ۳

میزان همبستگی	حجم نمونه	معناداری	نتیجه
۰/۴۴۰	۱۹۳	۰/۰۰۱	معنادار

با توجه به جدول ۵، سطح معناداری به دست آمده برای ضریب همبستگی پیرسون کمتر از ۰/۰۵ بوده، پس وجود رابطه معنادار تأیید می‌شود. یعنی بین متغیرهای خلاقیت و تفکر نقادانه با ضریب همبستگی ۰/۴۴۰ رابطه معناداری وجود دارد. با توجه به مثبت بودن ضریب همبستگی می‌توان گفت ارتباط مستقیم است، یعنی با افزایش خلاقیت، تفکر نقادانه نیز افزایش می‌یابد.

با توجه به آزمون رگرسیون فرضیه، ضریب تعیین بین متغیر ملاک (خودآگاهی) و خلاقیت ۰/۲۲۳ است و خلاقیت ۰/۲۲۳ تغییرات ایجاد شده در متغیر ملاک را پیش‌بینی می‌کند.

جدول ۶. جدول ضریب تعیین رگرسیون

ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای معیار برآورد
۰/۲۲۳	۰/۲۱۹	۸/۰۰۶۷۱

جدول تحلیل واریانس رگرسیون، خطی بودن رابطه بین متغیر پاسخ خودآگاهی و خلاقیت را تأیید می‌کند، زیرا مقدار معناداری کمتر از ۰/۰۵ است. همچنین ضریب خلاقیت برابر با ۰/۲۵۶ است.

جدول ۷. تحلیل واریانس رگرسیون (ANOVA)

مجموع مجدورات	درجه آزادی	میانگین مجدورات	توزیع فیشر (F)	سطح معناداری
۳۵۰۶/۹۰۹	۱	۳۵۰۶/۹۰۹	۵۴/۷۰۴	۰/۰۰۱
۱۲۲۴۴/۵۲۱	۱۹۱	۶۴/۱۰۷		
۱۵۷۵۱/۴۳۰	۱۹۲			

متغیر ملاک: خودآگاهی

جدول ۸. ضرایب رگرسیونی

ضریب استاندارد نشده	خطای معیار	ضریب استاندارد	T	مقدار معناداری
۱۸/۶۱۱	۴/۶۳۹		۴/۰۱۱	۰/۰۰۱
۰/۲۵۶	۰/۰۳۵	۰/۴۷۲	۷/۳۹۶	۰/۰۰۱

با توجه به آزمون رگرسیون فرضیه، ضریب تعیین بین متغیر ملاک (خودآگاهی) و تفکر نقادانه ۰/۳۰۸ است و تفکر نقادانه ۰/۳۰۸ تغییرات ایجاد شده در متغیر ملاک را پیش بینی می کند.

جدول ۹. ضریب تعیین رگرسیون

خطای معیار برآورد	ضریب تعیین تعدیل شده	ضریب تعیین
۷/۵۵۴۱۰	۰/۳۰۴	۰/۳۰۸

جدول تحلیل واریانس رگرسیون خطی بودن رابطه بین متغیر پاسخ خودآگاهی و تفکر نقادانه را تأیید می کند، زیرا مقدار معناداری کمتر از ۰/۰۵ است.

جدول ۱۰. جدول تحلیل واریانس رگرسیون (ANOVA)

مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	توزیم فیش (F)	سطح معناداری
۴۸۵۲/۱۱۹	۱	۴۸۵۲/۱۱۹	۸۵/۰۲۹	۰/۰۰۱
۱۰۸۹۹/۳۱۱	۱۹۱	۵۷/۰۶۴		
۱۵۷۵۱/۴۳۰	۱۹۲			

متغیر ملاک: خودآگاهی

جدول ۱۱. جدول ضرایب رگرسیونی

ضریب استاندارد نشده	خطای معیار	ضریب استاندارد	T	سطح معناداری
۱۴/۸۷۱	۴/۱۳۴		۳/۵۹۷	۰/۰۰۱
۹/۸۸۹	۱/۰۷۲	۰/۵۵۵	۹/۲۲۱	۰/۰۰۱

با توجه به آزمون رگرسیون فرضیه، ضریب تعیین بین متغیر ملاک (خلاصیت) و تفکر نقادانه ۰/۱۹۴ است و تفکر نقادانه ۰/۱۹۴ تغییرات ایجاد شده در متغیر ملاک را پیش بینی می کند.

جدول ۱۲. جدول ضریب تعیین رگرسیون

ضریب تعیین	ضریب تعیین تعدیل شده	خطای معیار برآورد
۰/۱۹۴	۰/۱۹۰	۱۵/۰۴۵۴۲

جدول تحلیل واریانس رگرسیون، خطی بودن رابطه بین متغیر خلاقیت و تفکر انتقادی را تأیید می‌کند، زیرا مقدار معناداری کمتر از ۰/۰۵ است. همچنین ضریب تفکر نقادانه برابر با ۱۴/۴۸۲ است.

جدول ۱۳. جدول تحلیل واریانس رگرسیون (ANOVA)

مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	توزیع فیشر (F)	سطح معناداری
۱۰۴۰۶/۳۴۲	۱	۱۰۴۰۶/۳۴۲	۴۵/۹۷۲	۰/۰۰۱
۴۳۲۳۵/۶۷۸	۱۹۱	۲۲۶/۳۶۵		
۵۳۶۴۲/۰۲۱	۱۹۲			

متغیر ملاک: خلاقیت

جدول ۱۴. جدول ضرایب رگرسیونی

ضریب استاندارد نشده	خطای معیار	ضریب استاندارد	T	مقدار معناداری
۷۷/۸۲۲	۸/۲۳۳		۹/۴۵۲	۰/۰۰۱
۱۴/۴۸۲	۲/۱۳۶	۰/۴۴۰	۶/۷۸۰	۰/۰۰۱

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش حاضر نشان داد که بین خودآگاهی به عنوان یکی از مهارت‌های زندگی با خلاقیت و تفکر نقادانه رابطه مثبت و معنادار وجود دارد. همچنین بین خلاقیت و تفکر نقادانه نیز رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. در این راستا، افزایش و بهبود خلاقیت و تفکر نقادانه می‌تواند منجر به افزایش خودآگاهی شود. با توجه به اینکه در زمینه روابط بین متغیرهای اصلی پژوهش حاضر، پژوهشی یافت نشد، مقایسه و انطباق نتایج فرضیه اصلی پژوهش با

سایر تحقیقات کاملاً همسو میسر نشد. با این وجود می‌توان فرضیه‌های اصلی پژوهش را با استفاده از پژوهش‌های زیر تحلیل نمود.

اولین فرضیه این پژوهش این بود که بین خودآگاهی و خلاقیت دانش‌آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهر پیشوا رابطه معناداری وجود دارد که این نتیجه با نتایج پژوهش‌های دیگر نیز همسو بود، در پژوهش فتاحی (۱۴۰۱)، ثابت شد که بین ابعاد هوش هیجانی که یکی از آنها خودآگاهی است با خلاقیت و نوآوری در طراحی برنامه درسی معلمان زن مقطع ابتدایی خرم‌آباد رابطه معنادار وجود دارد. در پژوهش ایمانی (۱۳۹۷) تحلیل داده‌ها نشان داد که در بین تمام مؤلفه‌های هوش هیجانی، متغیر خودآگاهی نسبت به سایر متغیرها، ارتباط قوی‌تری با خلاقیت دارد و پیش‌بینی‌کننده قوی‌تری برای خلاقیت خواهد بود. در پژوهش امیری (۱۳۹۷) مؤلفه خودآگاهی به عنوان بخشی از هوش هیجانی، پیش‌بینی‌کننده خلاقیت در دانش‌آموزان است. این نتایج با پژوهش‌های مصباح‌زالی (۱۳۹۴)، پژوهش قنبری و همکاران (۱۳۹۳)، پور فرج (۱۳۸۷) و شریعتمداری (۱۳۹۴) همسو بود. چند پژوهش خارجی نیز به طور غیر مستقیم به ارتباط خودآگاهی و خلاقیت اشاره کرده‌اند. برای مثال باتاستینی (۲۰۱۲) در پژوهش خود میان خودآگاهی به عنوان یکی از مؤلفه‌های هوش هیجانی و خلاقیت ارتباط مثبت قوی به دست آورد و پژوهش تی سوان چین (۲۰۱۲) و استرنبرگ (۲۰۱۰) نیز به صورت غیر مستقیم به رابطه خودآگاهی و خلاقیت اشاره داشته‌اند. همچنین نتیجه پژوهش والفردت و کاستلر (۲۰۰۲)، مبنی بر ارتباط بین خودآگاهی و خلاقیت نیز با نتیجه این پژوهش همخوانی دارد. ممکن است یکی از دلایلی که باعث شده که بین خودآگاهی و خلاقیت رابطه مستقیم وجود داشته باشد، این باشد که افرادی که خودآگاهی بالاتری دارند، نسبت به ویژگی‌ها و توانمندی‌های خود، آگاه‌تر هستند و این باعث شود که این افراد وارد حوزه‌هایی شوند که در آن توانمندتر و علاقه‌مندتر هستند و این علاقه باعث بروز ایده‌های نو و ابداعات جدید می‌شود که خلاقیت را پدید می‌آورد.

فرضیه دوم این بود که بین خودآگاهی و تفکر نقادانه جامعه آماری ذکر شده، رابطه معناداری وجود دارد که این فرضیه نیز مورد تأیید قرار گرفت. در رابطه با ارتباط خودآگاهی و تفکر نقادانه نیز در پژوهش سلیمانی فر و همکاران (۱۳۹۴)، خودآگاهی به عنوان یکی از مؤلفه‌های فراشناختی، نقش مهمی در تبیین تفکر انتقادی داشته‌است. همچنین در پژوهشی که زهرا اعظمی (۱۳۹۴) انجام داد مشخص شد که خودآگاهی با تفکر نقادانه رابطه معناداری دارد. پژوهش امیدی (۱۳۹۸) نشان داد که بین همه مؤلفه‌های هوش هیجانی که خودآگاهی نیز یکی از آنها است، همبستگی معناداری با تفکر نقادانه وجود دارد. در پژوهش قادری (۱۳۹۸) نیز ثابت شد که بین خودآگاهی و تفکر نقادانه رابطه معنادار وجود دارد و این نتایج با نتیجه پژوهش ویتلی^۱ (۲۰۱۴) نیز همسو بود. شاید یکی از دلایلی که سبب ایجاد رابطه مستقیم بین تفکر نقادانه و خودآگاهی می‌شود این باشد که افراد خودآگاه تر نسبت به افکاری که در ذهنشان وجود دارد و پردازش این افکار، آگاهی بیشتری دارند و همین مسئله منجر می‌شود که تحلیل‌های بهتری نسبت به مسایل داشته باشند و سطح تفکر نقادانه آن‌ها بالاتر برود.

سومین و آخرین فرضیه این پژوهش این بود که بین خلاقیت و تفکر نقادانه در بین دانش آموزان دختر پایه ششم ابتدایی شهر پیشوا، رابطه معناداری وجود دارد و این فرضیه تأیید شد. این نتیجه با نتایج پژوهش حامدی نسب و عزیزی (۱۴۰۰) و محمدی و همکاران (۱۳۹۵)، رابطه معنادار خلاقیت با تفکر نقادانه مورد تأیید قرار گرفت. نتیجه این پژوهش با پژوهش‌های عبداللهی عدلی انصار و همکاران (۱۳۹۳)، الله کرمی و علی آبادی (۱۳۹۱) همسو بود. اولتای و همکاران^۲ (۲۰۱۱) نیز رابطه مثبت و معنادار این دو متغیر را تأیید کردند. البته بعضی از تحقیقات (پایول^۳ ۱۹۹۳: به نقل از چینگ و چان^۳، ۲۰۰۴) نشان دادند که تفکر نقادانه فقط شامل تفکر منطقی نیست و خلاقیت را هم در برمی‌گیرد. با مروری بر

1 . Whiteley
2 . Olatoye
3 . Paul

ویژگی‌های تفکر نقادانه درمی‌یابیم که هدف این نوع تفکر نیز درک و فهم و تفسیر مسائل و نتیجه‌گیری معقول از اطلاعات حاصل از منابع مختلف کتبی، شفاهی و دفاع از آن است و بدین ترتیب مشخص می‌شود که هر دو متغیر، خلاقیت و تفکر نقادانه، هر دو به نوعی به دنبال حل مسئله هستند و این ویژگی‌های مشترک هر دو است و همین موضوع ممکن است باعث ایجاد رابطه مثبت و معنادار بین این دو متغیر شود.

به طور کلی یافته‌های پژوهش‌های انجام شده با یافته‌های پژوهش حاضر همسو است و رابطه مثبت و معنادار بین خودآگاهی و خلاقیت، خودآگاهی و تفکر نقادانه و خلاقیت و تفکر نقادانه وجود دارد. با توجه به اهمیت روز افزونی که متغیرهای اصلی پژوهش دارند، مدارس کشور ما باید بیشتر به موضوع مهارت‌های زندگی مخصوصاً خودآگاهی، خلاقیت و تفکر نقادانه اهمیت دهند و برنامه‌هایی برای آموزش این مهارت‌ها به دانش‌آموزان داشته باشند. همچنین پیشنهاد می‌شود که سایر پژوهشگران اثرات آموزش هر یک از این مهارت‌ها را بر مهارت دیگر بسنجند و در سایر مناطق کشور نیز این پژوهش انجام شود.

سپاسگزارى: این پژوهش مستخرج از پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبایی است. نویسندگان مقاله بر خود لازم می‌دانند از کمک همه افرادی که در این پژوهش ما را یاری کرده‌اند، تشکر نمایند.

منابع و مآخذ

- اعظمی، زهرا. (۱۳۹۴). بررسی مؤلفه‌های هوش هیجانی و رابطه آن با مهارت‌های تفکر انتقادی کتابداران شاغل در کتابخانه‌های دانشکده‌های دانشگاه‌های علوم پزشکی تهران. پایان‌نامه کارشناسی ارشد دانشگاه شهید بهشتی.
- امرای، فروزان؛ قدمپور، عزت‌اله؛ شریفی، طیبه و غضنفری، احمد. (۱۳۹۸). مقایسه تأثیر آموزش مهارت‌های وسعت بخشی تفکر و راهبردهای یادگیری خودتنظیمی بر خلاقیت (سیالی، ابتکار، انعطاف پذیری، بسط) دانش‌آموزان. مجله ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی، ۸(۴)، ۹۷-۱۲۸.

- امیدی، نبی؛ نصرالهی، فاطمه و امیدی، محمدرضا. (۱۳۹۸). مدل‌یابی رابطه‌ی بین تفکر انتقادی و هوش هیجانی پرستاران. *اخلاق و تاریخ پزشکی*، ۱۲(۱)، ۷۳-۸۱.
- امیری، مهدی و پرتابیان، اکبر. (۱۳۹۷). رابطه مؤلفه‌های هوش هیجانی با خلاقیت دانشجویان دانشگاه پیام نور با نقش تعدیل کننده جنسیت سن تحصیلات. *نشریه نامه آموزش عالی*، ۱۱(۴۴)، ۲۱۳-۲۳۷.
- ایمانی، جواد. (۱۳۹۷). بررسی رابطه هوش هیجانی و کیفیت زندگی کاری با خلاقیت کارکنان آموزش و پرورش ناحیه دو بندرعباس. *پویش در آموزش علوم تربیتی و مشاوره*، ۴(۸)، ۱۲۸-۱۵۰.
- بحرینی، ناهید و آقایی، اصغر. (۱۳۹۸). مقایسه‌ی تنظیم هیجانی و خودآگاهی در نوجوانان عادی و بزهکار، *اندیشه و رفتار در روان‌شناسی بالینی*، ۱۴(۵۲)، ۵۷-۶۶.
- بختیاری، ایرج. (۱۳۸۹). مقایسه اثربخشی روش‌های آموزشی سخنرانی و بحث گروهی بر یادگیری مهارت خودآگاهی دانش‌آموزان پسر دوره‌ی راهنمایی شهر تویسرکان. *پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک*.
- بدری گرگری، رحیم؛ فتحی آذر، اسکندر؛ حسینی نسب، داوود و مقدم، محمد. (۱۳۸۶). بررسی مهارت تفکر انتقادی دانشجو معلمان مراکز تربیت معلم تبریز. *فصلنامه علمی پژوهشی روانشناسی دانشگاه تبریز*، ۲(۷)، ۱۱-۲۶.
- به پژوه، احمد. (۱۳۸۸). خلاقیت چیست؟ کودک خلاق کیست؟. *نشریه پیوند*، ۳(۵۷)، ۱۹-۲۳.
- پور فرج عمران، مجید. (۱۳۸۷). بررسی رابطه بین خلاقیت، هوش هیجانی و خودکارآمدی، *اولین کنفرانس ملی خلاقیت شناسی و نوآوری ایران، تهران*، <https://civilica.com/doc/56467>
- جهانی ملکی، سیف‌الله؛ شریفی، مسعود؛ جهانی ملکی، رعنا و نظری بولانی، گوهر. (۱۳۹۰). رابطه سطح آگاهی از مهارت‌های زندگی با باورهای خودکارآمدی در دانشجویان دانشگاه شهید بهشتی. *پژوهش‌های نوین روانشناختی*، ۶(۲۲)، ۱۹-۴۹.

حامدی نسب، صادق و عزیزی، معصومه. (۱۴۰۰). نقش واسطه‌ای تفکر انتقادی در ارتباط بین ویژگی‌های شخصیتی و خلاقیت با عملکرد تحصیلی دانشجویان. *فصلنامه آموزش مهندسی ایران*، ۲۳(۹۰)، ۱۱۵-۱۳۰.

دلبری، سید هادی؛ فلاح، وحید و سعید، صفاریان همدانی. (۱۳۹۹). تأثیر هوش اخلاقی بر خودآگاهی دانش‌آموزان با رویکرد تعلیم و تربیت اسلامی به منظور ارائه مدل. *فصلنامه توسعه آموزش جندی شاپور اهواز*، ۱۱(ویژه نامه)، ۱۰۲-۱۱۴.

رادفر، صادق (۱۳۸۷). *راهنمای تجربی مهارت‌های زندگی برای نوجوانان*، تهران: و ترانس.

رضانپور، زهرا؛ یعقوبی، ابوالقاسم؛ پیرانی، ذبیح الله و تقوایی، داوود. (۱۴۰۱). اثربخشی مداخلات بازی محور مبتنی بر رویکرد شناختی رفتاری بر خلاقیت و خود ارزشمندی دانش‌آموزان ابتدایی. *ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۱۱(۴)، ۱۳۷-۱۵۸.

رهنما، اکبر و عبدالملکی، جمال. (۱۳۸۸). ، بررسی رابطه بین هوش هیجانی و خلاقیت با پیشرفت تحصیلی در دانشجویان دانشگاه شاهد. *اندیشه‌های نوین تربیتی*، ۵(۲)، ۵۵-۷۸.

سجادی، منیره سادات؛ شاه مرادی، سجاد و سلیمی، مهتاب. (۱۳۹۹). تأثیر آموزش سازه‌های ریاتیک بر تفکر انتقادی و خلاقیت و یادگیری درس ریاضی دانش‌آموزان متوسطه اول شهر تهران. *مجله ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۱۰(۳)، ۱۷-۴۰.

سلیمان پور عمران، محبوبه و عزیزاده، راحله. (۱۳۹۹). پیش بینی رابطه ی بین یادگیری مشارکتی، تفکر خلاق و تفکر انتقادی با مهارت‌های اجتماعی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی. *توسعه آموزش جندی شاپور*، ۱۱(۲)، ۱۳۲-۱۴۵.

سلیمانی فر، امید؛ بهروزی، ناصر و صفایی مقدم، مسعود. (۱۳۹۴). نقش ویژگی‌های شخصیتی، شیوه‌های یادگیری و فراشناخت در پیش بینی تفکر انتقادی دانشجویان کارشناسی. *راهبردهای آموزش در علوم پزشکی*، ۸(۱)، ۶۰-۶۷.

شفیع زاده، حمید و خوش اخلاق، علی. (۱۳۹۹). بررسی رابطه رهبری تحول آفرین و خلاقیت با یادگیری خودتنظیمی کارکنان دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران. *ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۲(۱۰)، ۶۵-۹۰.

- طالب زاده نوبریان، محسن و نوروزی، عباسعلی. (۱۳۹۰). رابطه بین هوش هیجانی و آگاهی فراشناختی از راهبردهای خواندن با عملکرد تحصیلی دانشجویان گروه علوم تربیتی دانشگاه شهید بهشتی. *رهیافتی نو در مدیریت آموزشی*. ۲(۲)، ۱-۲۱.
- طالبی، محمدعلی و امیدوارفاز، منیره. (۱۴۰۰). بررسی رابطه سطح سواد رسانه با تفکر نقادانه و مهارت‌های اجتماعی در دانشجویان دانشگاه پیام نور بیرجند. *فصلنامه رهپویه ارتباطات و فرهنگ*. ۲(۲)، ۲۱-۳۰.
- عبداللهی عدلی انصار، وحیده؛ عبداللهی، نیدا و فتحی آذر، اسکندر (۱۳۹۳). ارتباط تفکر انتقادی با خلاقیت، باورهای خودکارآمدی و عملکرد تحصیلی دانشجومعلمان. *پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی*. ۷(۲). ۴۱-۵۲.
- غفاری مجلج، محمد؛ قنبری زرنندی، زهرا و هاشمی رزینی، سعداله (۱۳۸۸). رابطه هوش هیجانی و باورهای معرفت شناختی با خلاقیت، *نشریه روانشناسی*. ۱(۱)، ۶۱-۷۷.
- فتاحی، فاطمه و ترکیان تبار، منصور. (۱۴۰۱). بررسی رابطه بین هوش هیجانی و خلاقیت با نوآوری در طراحی برنامه درسی (مورد مطالعه: معلمان زن مقطع ابتدایی شهر خرم آباد). *نوآوری‌های مدیریت آموزشی*. ۲(۱۷)، ۱۰۱-۱۱۵.
- قادری، محمدرضا؛ اصابت طبری، ابراهیم؛ مقصودی، علی و قادری، علیرضا. (۱۳۹۸). رابطه مؤلفه‌های هوش هیجانی با تفکر انتقادی دانشجویان مقطع ارشد دانشگاه بیرجند. *کنفرانس بین المللی علوم تربیتی، روانشناسی، مشاوره، آموزش و پژوهش، تهران*. <https://civilica.com/doc/1010847/>
- قنبری، سیروس؛ اردلان، محمدرضا و محمدی، بهرام. (۱۳۹۳). بررسی رابطه هوش هیجانی و خلاقیت با اثربخشی سازمانی مدارس دوره متوسطه شهرستان سنندج. *مجله ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*. ۴(۲)، ۱۳۵-۱۵۱.
- لرنی، معصومه؛ ستوده، نعمت؛ جهان، فائزه و اسدزاده، حسن (۱۴۰۰). اثربخشی آموزش مهارت‌های زندگی بر رفتارهای پرخطر و نشانه‌های بیمارگون دانش‌آموزان دختر. *فصلنامه علمی مطالعات مدیریت بر آموزش انتظامی*. ۱۴(۵۳)، ۱۱-۳۲.

الله کرمی، آزاد و علی آبادی، خدیجه. (۱۳۹۱). نقش خلاقیت در پیش بینی تفکر انتقادی و شادکامی. *ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*. ۲(۲)، ۶۹-۴۹.

مجیدی، اکبر؛ زرداری، سولماز و علی‌وند، زینب. (۱۴۰۰). نقش خودآگاهی بر عملکرد شغلی کتابداران کتابخانه‌های عمومی استان آذربایجان شرقی. *تحقیقات اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های عمومی*، ۲۷(۴)، ۶۵۱-۶۷۸.

محمدزاده قلعه جوقی، آرزو؛ شریعتمداری، مهدی و خسروی، پرستو. (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین هوش هیجانی با خلاقیت و بهبود عملکرد کارکنان اداره کل آموزش و پرورش شهر تهران. *پژوهش‌های برنامه ریزی درسی و آموزشی*. ۵(۱)، ۷۱-۸۸.

محمدی، سید داوود؛ قمی، مهین و مسلمی، زهرا. (۱۳۹۵). بررسی رابطه مهارت‌های تفکر انتقادی با سلامت روان و پیشرفت تحصیلی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی قم. *توسعه آموزش در علوم پزشکی*، ۹(۲۳)، ۹۰-۱۰۱.

مصباح زالی، حمید. (۱۳۹۴). *تبیین رابطه هوش هیجانی با خلاقیت و نوآوری سازمانی کارکنان بانک توسعه تعاون منطقه شمال غرب کشور*. پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تهران.

موسوی، سید حسین. (۱۳۹۹). اثر بخشی آموزش خودآگاهی از منظر آموزه‌های اسلام بر کاهش فشار روانی دانشجویان. *مجله مطالعات روانشناسی تربیتی*، ۱۷(۳۷)، ۱۵۹-۱۷۴.

مومنی، منصور و فعال قیومی، علی. (۱۳۸۹). *تحلیل آماری با استفاده از SPSS*. تهران: انتشارات مومنی.

مهین دوست، زهرا. (۱۳۹۷). ارتباط بین خودآگاهی، احساسات و مهارت‌های خواندن در دانش‌آموزان ابتدایی. *علوم اجتماعی و علوم رفتاری*. ۲(۱۱)، ۶۵۲-۶۵۶.

نعمتی یار عزیز، سجاد؛ نورالدین میرزایی، سجاد و داودی، رسول. (۱۴۰۰). بررسی عوامل آموزشی مؤثر بر رشد خلاقیت در بین دانش‌آموزان دوره متوسطه مدارس شهرستان تکاب. *نشریه علمی ابتکار و خلاقیت در علوم انسانی*، ۱۱(۳)، ۵۵-۸۲.

Akyıldız, S. T., & Çelik, V. (2020). Thinking outside the box: Turkish EFL teachers' perceptions of creativity. *Thinking Skills and Creativity*, 36, 100649.

- Batastini, S. D. (2012). The relationship among student's emotional intelligence, creativity and leadership. *Dissertation Abstract International Secction A: Humanities and Social Science*, 62. (UMI No AAI 3006440).
- Belda-Medina, J. (2022). Promoting inclusiveness, creativity and critical thinking through digital storytelling among EFL teacher candidates. *International Journal of Inclusive Education*, 26(2), 109-123.
- Blakemore, T., & Agllias, K. (2018). Student reflections on vulnerability and self-awareness in a social work skills course. *Australian Social Work*, 72(1), 21-33
- Bond, A. B., & Diamond, J. (2019). *Thinking like a parrot: Perspectives from the wild*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Carter AG, Creedy DK, Sidebotham M. (2018). Critical thinking in midwifery practice: A conceptual model. *Nurse Education in Practice*; 33: 114-20
- Cheung, H. P. R. (2016). Teacher-directed versus child-centered: The challenge of promoting creativity in Chinese preschool classrooms, *Pedagogy, Culture and Society*, 25(1), 73-86.
- Chin, S. T. S., Raman, K., Yeow, J. A., & Eze, U. C. (2012). Relationship between emotional intelligence and spiritual intelligence in nurturing creativity and innovation among successful entrepreneurs: A conceptual framework. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 57, 261-267.
- Chung, Namyong; Ro, Gyoung-sug. (2004). the Effect of Problem-Solving Instruction on Children's Creativity and Self-Efficacy in the Teaching of the Practical Arts Subject. *Journal of Technology Studies*, v30 n2 p116-122.
- Côté, S. (2017). Enhancing managerial effectiveness via four core facets of emotional intelligence. *Organizational dynamics*, 3(46), 140-147.
- Facione, P. A., & Facione, N. C. (1992). CCTDI: A disposition inventory. Millbrae, CA.
- GU, Q., & Su, Y. (2016). How does objective career success affect subjective career success? The moderating role of self-awareness. *Journal of Human Resource and Sustainability Studies*, 4(03), 227.

- Halpern, M. (2009). The Enhance Critical Thinking Skills in Problem-solving and Resilience on high school students. *Journal of Developmental Sciences*, 15(2), 121-128.
- Hetzroni, O., Agada, H., & Leikin, M. (2019). Creativity in autism: an examination of general and mathematical creative thinking among children with autism spectrum disorder and children with typical development. *Journal of autism and developmental disorders*, 49(9), 3833-3844.
- Huang, C., Yang, C., Wang, S., Wu, W., Su, J., & Liang, C. (2020). Evolution of topics in education research: a systematic review using bibliometric analysis. *Educational Review*, 72(3), 281-297.
- Jaikim, H., & Park, S. (2016). Development of the story template design and digital contents for promoting young children's creativity, *Indian Journal of Science and Technology*, 9(44), 1-5.
- Jauk, E. (2019). A bio-psycho-behavioral model of creativity. *Current Individual Difference*, 38, 1805-1812.
- Kahlke R, Eva K. (2018). Constructing critical thinking in health professional education. *Perspective. Med. Educ.* 2018; 7(3):156-65.
- Kase, T., Ueno, Y., Shimamoto, K., & Oishi, K. (2019). Causal relationships between sense of coherence and life skills: Examining the short-term longitudinal data of Japanese youths. *Mental Health & Prevention*, 13, 14-20.
- Kreibich, A., Hennecke, M., & Brandstätter, V. (2022). The role of self-awareness and problem-solving orientation for the instrumentality of goal-related means. *Journal of Individual Differences*, 43(2), 57-69. <https://doi.org/10.1027/1614-0001/a000355>
- Lam T, K. (2005). Developing creativity and problem solving through story telling for preschool children. Dissertation of Master of Education, University of Hong Kong. *Opinion in Behavioral Sciences*, 27, 1-6.
- Li, W. (2022). Studying creativity and critical thinking skills at university and students future income. *Thinking Skills and Creativity*, 43, 100980
- Liu, Y., & Pásztor, A. (2022). Effects of problem-based learning instructional intervention on critical thinking in higher education: A meta-analysis. *Thinking Skills and Creativity*, 45, 101069.

- Noone T, Seery A. Critical thinking dispositions in undergraduate nursing students: A case study approach. *Nurse Education Today*. 2018; 68: 203-7.
- Olatoye RA, Akintunde SO, Ogunsanya EA. (2011). Relationship between creativity and academic achievement of business administration students in south western polytechnics, Nigeria. *Int African Res Review*. 4(3a):134-149.
- Quinn, M.F. (2000). Principles and Practice of Nurse Education (4th Ed.). London: University of Greenwich.
- Reed, J. H. (1998). Effect of a model for critical thinking on student achievement in primary source document analysis and interpretation, argumentative reasoning, critical thinking dispositions, and history content in a community college history course. University of South Florida.
- Susetyarini E, Fauzi A. Trend of critical thinking skill researches in biology education journals across Indonesia: From research design to data analysis. *Int. J. Instruction*. 2020; 13(1):535-50.
- Tewari, R. & Sharma, E. (2016). An Investigation into the Expectations of the Recruiters and the Preparedness of the Management Graduates for Effective On-Job Performance. *The IUP Journal of Soft Skills*, 4(1), 14-23.
- Tosuncuoglu, I. (2018). Place of Critical Thinking in EFL. *International Journal of Higher Education*, 7(4), 26-32.
- Treffinger, D. J. & Isaksen, S. G. (2013). Teaching and applying creative problem solving: implications for at-risk students. *International Journal for Talent Development and Creativity*, 1(1), 87-97.
- Walia, C. (2019). A dynamic definition of creativity. *Creativity Research Journal*, 31(3), 237-247.
- Whiteley, T. R. (2014). Using the Socratic Method and bloom's taxonomy of the cognitive domain to enhance online discussion, critical thinking, and student learning. *Develop Business Simul Experient Learn*, 33, 65-70.
- Wolfradt, U. Felf, J. & Kostler, T. (2002). Self-perceived emotional intelligence and creative personality. *Imagination, Cognition and Personality*, 21(4), 293-300

